

Matsystemet rundt melk og kjøtt - på fastlåste stier?

Kvalitativ analyse av systemet utover bruksnivå

Maja Farstad og Heidi Vinge, Ruralis

Bakgrunn og fokus

- Avgjørende at klimautslippene reduseres ute på de mange bruk
- Bøndene utgjør én av flere aktørgrupper i et større matsystem. Dette systemet influerer primærproduksjonen i betydelig grad, på flere måter
- Vi ser nærmere på matsystemet som innvirker på primærproduksjonen og –produsentene:
- *I hvilken grad fungerer matsystemet rundt bøndene som fremmende eller hemmende for omlegging til en matproduksjon med reduserte utslipp?*
- Finner vi eventuell stiavhengighet og lock-ins også her?

Data og metode

- 13 semi-strukturerte intervjuer med nøkkelaktører som representerer leverandører og foredlingsledd, fagorganisasjoner, rådgivning og utdanning, samt også matkjeder og forbrukerorganisasjoner (gjennomført 2015-2016, nasjonalt nivå)
- Spørsmål om: kua som klimasynder (jf. aktuell debatt), viktige klimatiltak, ønsker for landbrukets utvikling; tilgang til relevant kunnskap; evt rådgivning opp mot bønder; hvordan balansere landbrukets ulike målsetninger; om samarbeidet med andre aktører i systemet

Vilje til endring

- Aktørene er uenige i framstillingen av kua som klimasynder
- Men de aller fleste støtter endring for å redusere utslippene
  - Etter prinsippet Alle bør bidra
  - Opplevd samsvar mellom god ressursutnyttelse og et klimavennlig landbruk
  - Ønske om å styrke landbrukets legitimitet
  - Sektorens eget klimaprojekt, Klimasmart landbruk

Hvordan redusere utslippene?

- Optimistiske til at utfordringene skal la seg løse – men til dels forskjellige syn på hva som bør gjøres for å redusere utslipp:
  - God – bedre agronomi
  - Produksjon av biogass
  - Spise mer kjøtt og melk av drøvtyggere, for å spare internasjonale råvarer i kraftfôr
  - Redusere kraftfôrforbruket; få en mer grovfôrbasert (gjerne helnorsk) melk og kjøttproduksjon
  - Redusere dekk og diesel-landbruket, mtp transport
  - Redusere arealfragmentering/dekk og diesel, mtp dårligere agronomi
  - Redusere kalvedødelighet, samt for tidlig slakt
- = ikke en omforent forståelse i sektoren av hva som skal til
- Behovet for mer sikker kunnskap ble også poengtert av mange

Klima – et mindre kjent og relevant tema på systemets lokal-/regional-/«bondenært» nivå?

Rådgivninga av bønder fra ulike aktører har, fram til nå, i all hovedsak basert seg på hvordan bøndene kan få mest mulig ut av brukets ressurser.

Prosjektet Klimasmart landbruk søker å endre på dette/inkludere klimatiltak i rådgivningen

Produksjon i tråd med etterspørselen

- Flere av aktørene argumenterte for økt kjøttproduksjon. Tiltak for å redusere etterspørselen (som innebærer stort potensial for kutt) var det ingen som nevnte, med et par ambivalente unntak:
  - En aktør antydte at man kanskje burde fått til en styrt reduksjon av forbruket av storfekjøtt, samtidig som vedkommende kommenterte at et slikt forslag gikk imot mandatet til egen organisasjon. En annen aktør kommenterte også at det å spise mindre kjøtt nok var bra både for folkehelsen og for utslipp, uten å fremme dette som et tiltak
- *Forbrukerrepresentanten* etterspurte forsøk på å endre etterspørsel
- Men kan det forventes at et slikt initiativ skal komme fra landbruket?

Grunnleggende stiavhengighet: ivaretagelse av egen næring/sektor

- Enn så lenge; Melk- og storfekjøtt-systemet beveger seg generelt i retning av økt produksjonsvolum og –effektivitet, kombinert med – slettes ikke uviktige, men – forholdsvis forsiktige tiltak for å redusere utslipp.
- Forsiktigheten skyldes blant annet at det opplevde mulighetsrommet for endring strekker seg opp til det punktet hvor det ikke lenger synes mulig å kombinere klimagevinst med økonomisk gevinst.
- Å kreve utslipp som overgår dette punktet, er som å be sektoren selv sage over greina som de sitter på; det vil nok ikke skje

Og konklusjonen?

- Landbrukssystemet synes å mangle en dedikert *driver* for klimaendring.
- *Grunn til å stille spørsmålstegn ved forhåpninger om at klimautfordringene skal løses gjennom et sektoransvar; at sektoren skal være «motoren i omlegginga»* (også relevant for andre sektorer?)
- Konklusjonen er *ikke* å mane til holdningsendringer i landbruket; fullt forståelige holdninger relatert til disse aktørenes mandat og oppdrag
- Men, i den grad det besluttes at også landbruket må bidra med radikale kutt, trengs både dra- og skyvehjelp utenfra, fra krefter som har klima som sitt hovedmandat